

יוליה וירשינג

תרגום מאנגלית: עפרה בן צבי סרוסי

במסגרת פסטיבל ז'ז 2017 – פסטיבל בינלאומי לאומנות המיצג של במת מיצג, שנערך בתאריכים 30.11.2017–9.12.2017 בתל-אביב ובערד, התקיימו מופעים וסדנאות של אומנים ישראלים ומחוץ לארץ. השתתפתי במספר סדנאות וביקשתי מיוליה וירשינג מגרמניה שתכתוב על תפישת עולמה ועל ניסיונה בהוראה של נושא הקול בהקשר למיצג. רות אשל.

בור הצרחות הוא מקום שאני לא מכירה, איני יודעת כמה גדול חלל זה. כמו כן, איני יודעת אם לבור יש קרקעית, האם הוא הולך ונעשה צר יותר כשיורד למטה, האם בדרך יש הסתעפויות. כל כך חשוך שם וההרגשה המוזרה של חוסר ידיעה משולבת בחרדה מתפשטת, כאשר אני חושבת על הצעקה העולה ממנו. האם אני זו שצורחת מבחוץ לתוך הבור או משהו צורח חזרה ממנו?

איך טונים הנשמעים כך יכולים לצאת מהבור? האם הם קצרים או ארוכים? רועשים או שקטים? גבוהים או נמוכים? האם יש עצירות מפני שהבור גדול מאוד? האם אני יכולה לרדת לעומק הבור עם הצרחות שלי ולהבינו? ואז יהיה לי מושג מקובע על

בור הצרחות - קול, מופע, פרטיטורה

גודל הבור. האם יש הד? ממה עשוי החומר המקיף את הבור? מדוע אני צורחת? האם אני רוצה רק לבדוק את האקוסטיקה או שיש לי סיבות אחרות שגורמות לי לצרוח? האם אני מפוחדת, ולכן אני צורחת, ואולי איני יכולה לשאת את הדממה? האם אני צורחת על משהו כי אני מדמיינת ששם למטה, בתוך הבור, יש משהו? או שאני צורחת על עצמי כי אני מפוחדת מקולי, הנשמע כה שונה כאשר אני צורחת לתוך הבור? איזה תפקיד יש לרגשות מלבד חרדה? האם זה כעס, עצבות, ביישנות או רגש שאיני יכולה לתרגמו בדיוק לעצמי? בנקודה מסוימת הצרחות שלי הופכות לעצמאיות, ואני רק צורחת כי אני רוצה לצרוח. בשלב הזה יש משהו משחרר בצרחה בקול רם לאורך זמן, וזה מגלה משהו הרבה מעבר לבור ולחשכה השרויה בתוכו.

האם בור קיים בדמיוני או בדמיונם של אחרים, וזו שאלה שאפשר לענות עליה באופן אישי. כאן בור הצרחות יכול לשמש כמסגרת ניסיונית לבדיקת פרמטרים של הקול ולמצוא דרכים שלא רק יישמעו, אלא גם ייואלים כאומנות המופע.

הצרחה

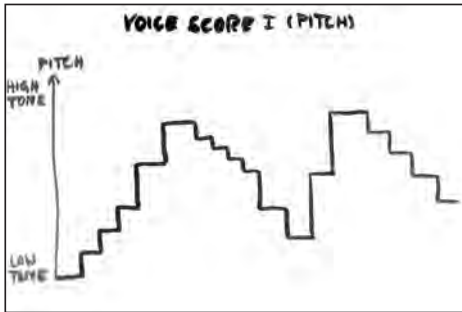
המטפורה של "בור הצרחות", שתוארה לעיל, עוסקת בשני אלמנטים שונים: הצרחה והבור. נתחיל בחקר הצרחה שעשויה להתבטא במילים מובנות לאחרים, אבל גם רק כקול והאיכויות האסתטיות שלו, או רעש רקע. באופרה יקראו לביטוי הקולי שירה שמעריצים את האסתטיות שלה.

החל משנות ה־50 של המאה הקודמת המנמה במוזיקה החדשה היא שמוזיקה קולית כוללת עושר הרבה יותר גדול של סאונד מאשר קולות, שנצרכו בשימוש

בטכניקות מוכרות מהעבר, למשל, הבארוק. צלילים יומיומיים מצרו את דרכם בקומפוזיציות מוזיקליות, כמו גם שפה, רעש וקולות א־טונליות. כדי להיטיב לתאר את הצעקה כסאונד מוזיקלי אנתח אותו ב־4 קטגוריות.^{1,2}

קטגוריה ראשונה

הקטגוריה עוסקת בצרחה המתבצעת בגובה (pitch) במסגרת מנעד היכולות הפיזיות.

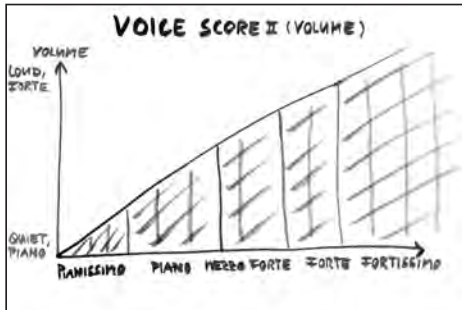

איור 1: פרטיטורה לגובה הקול (voice score (pitch)). הנחיה לאיור: מתחילים להוציא קול בטון הנמוך ביותר, ובהמשך לעלות בהדרגה את המנעד לגובה ביותר.

fig. 1: Voice score - pitch
Instruction: Performers start with the deepest sound they can sing and then slowly raise the pitch as high as possible.

קטגוריה שנייה

הקטגוריה עוסקת באפיוני הגוונים הטונליים (tonal characteristics), וכאן זה מתקשר גם לעוצמה (volume) ולאורך (duration). לדוגמה הצרחה יכולה להיות שקטה מאוד, בקושי אפשר לשמוע אותה וגם מתמשכת לאורך זמן. היא עשויה לרגש כי אולי משהו רוצה לצרוח, אבל לא מסוגל לעשות זאת מסיבה כלשהי.

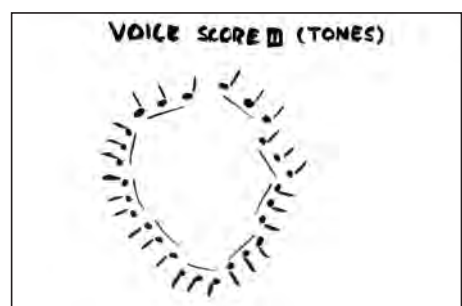

איור 2: פרטיטורה לעוצמת הקול (voice score II (volume)). הנחיה לאיור: להתחיל עם קול שקט ביותר (pp) ובהדרגה לעלות עד לפורטיסימו (ff).

fig. 2: Voice score - volume
Instruction: A performer starts with a sound and sings it as quietly as possible. Then the volume slowly increases until the fortissimo.

הקטגוריה השלישית

קטגוריה זו עוסקת בחיבור בו זמני של קולות, כאשר בחירת הטונים מושפעת מהחינוך והתרבות שלנו. אלה יכולים להיות לא רציפים, חסרי קשר, מבלבלים, וכאן נוכל להתייחס אליהם כאקורדים (chords) מלודיים הכפופים לקצב. מתווסף כאן אלמנט של תחושת הזמן, או אורך הזמן המוקצב לכל אקורד.

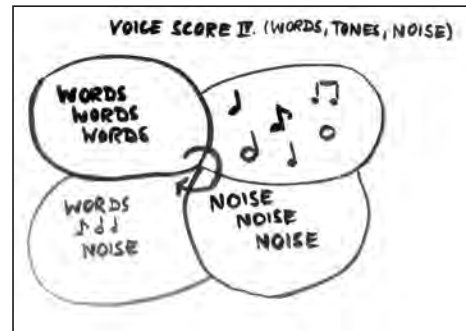
איור 3: פרטיטורה של אקורדים של צלילים voice score (tones)
הנחיה לאיור: קבוצת מבצעים (3 לפחות) עומדת במעגל: כל מבצע ישיר לבחירתו 3 טונים, כשהוא קובע את הגובה, את האורך ואת ההבעה. המבצע העומד לידו ימשיך.

fig. 3: Voice score - tones

Instruction: A group of performers (minimum 3) is standing in a circle. Each performer has three tones and can sing them in a row. Then it's the turn of the next performer. The sounds can be freely selected in terms of length, pitch and expressivity.

קטגוריה רביעית

הקטגוריה עוסקת בתוכן ההבעתי של הצרחה, שהיא חוויה סובייקטיבית. את החומר המושמע ניתן לקטלג כמוזיקה, רעש או סאונד, הדבר תלוי לא רק בחזמת התרבותית וברמת הידע המוזיקלי, אלא גם בניסיון האישי, הפרשנות שלו או של הקהל המאזין. הפרשנות יכולה להיות תהודה אישית ורגשית כתגובה למה ששמענו ואיך זה הרשים אותנו.

איור 4: פרטיטורה של הקול הכוללת מילים, טונים ורעש
הנחיה לאיור: הפרטיטורה מחולקת ל-4 חלקים ומיועדת לקבוצת מבצעים (מינימום 3). חלק א': שפה מדוברת (מילים), חלק ב': טונים (מלודיות או טונים בודדים), חלק ג': רעשים המופקים על ידי הקול, חלק ד': ערבוב מילים, טונים ורעשים. הקבוצה מתחילה עם החלק הראשון ועושה אימפרוביזציה עם מילים. כאשר מישורו המקבוצה מתחיל להשתמש עובר לשימוש בטונים, כאשר כל חברי הקבוצה ימשיכו בעקבותיו וכן הלאה. לבסוף כולם מנסים לסיים ביחד.

fig. 4: Voice score - words, tones, noise

Instruction: The score has four parts and is made for a group of performers (minimum 3): 1. spoken language (words), 2. tones (melodies or single tones), 3. noises produces by the voice, 4. words, tones and noises can be mixed. The group starts with the first part and improvises with words. If one of the group begins to change the sound material and sings tones the whole group moves on to the second part, and so on. At the very end, the group tries to find an ending together.

מדוע אני צורחת?

האיכויות האסתטיות של הסאונד, שהצעתי לעיל, הן רק הצעה לניתוח הצרחה על מרכיביה. במקרים מסוימים אנו נתקלים בסרטי קולנוע בשימוש יוצא דופן, שהוא מעבר לאסתטיות של הקול. למשל, בסרטו Mulholland Drive של הבמאי דיוויד לינץ', הזמרת ריבקה דל-ריו (de Rio) מופיעה על הבמה בסצנה ב־Silencio club ושרה קטע רגשי מאוד. כעבור זמן קצר, הגוף שלה נראה מת על הבמה, אבל צליל קולה ממשיך להישמע כאילו שום דבר לא קרה. בסופו של דבר, הצופה יבין ששיר זה, שנראה כביטוי ישיר של הזמרת, הינו רק הקלטה. זה עשוי לעורר אצלו התנגדות, מפני שאנו נוהגים לחבר בין הגוף לקול כמקשה אחת של ביטוי.

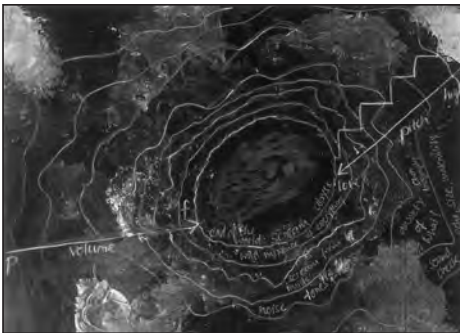
סצנה זו מעלה את השאלה מה נחשב נורמלי בקשר בין גוף לקול. זה לא רק קולי כפרפורמרית אלא כאדם. כשאני צורחת פנימה כל שריר בגופי מתוח, וכשאני צורחת בדממה כולי קופאת מהעוצה. אני צורחת כאישה המשתייכת לתרבות מסוימת, עם שייכות מגדרית, שיש לה גיל ועבר. כשאדם עומד על שפת התהום ומסתכל לתוכו, הוא צורח כאשר סיבות מודעות או לא־מודעות יתבטאו בקולו. אומנויות הבמה השתמשו בצורות שונות של ביטוי מאז שהן נוצרו, כמו ריקוד, פיסול, תיאטרון, מוזיקה או ספרות. חלוקה ברורה אינה יכולה להתקיים וגם אין טעם לנהוג לפיה.

הבור

אם אני מכינה את עצמי מנטלית לסצנה, בה אני עומדת ליד הבור וצורחת או צרחה יוצאת מתוך הבור, אני שואלת בתוכי את השאלות הבאות: איך הנעתי לבור הזה?

האם זה הבור היחיד כאן או אולי יש עוד רבים כמוהו? האם הוא חשוך או אולי אני יכולה לראות היכן אני נמצאת? מהיכן מגיע הריח המעופש הזה, או מדוע הקרקע מתחת לרגליי רכה, ואולי תוך שנייה אני אבלע בתוכה? אם אצרח ממש בקול רם, האם אוכל למלא את הבור עם הצרחות שלי? או אולי הוא כל כך גדול שקולי הולך בתוכו לאיבוד, בקושי נשמע? שאלות אלו ודימויים אלה עוזרים לי להמחיש את הבור. אם אנסה לצייר את אותן צרחות ייווצר ציור אישי, אך הוא "אילם" ודו־ממדי.

הצורה של הפרטיטורה החלה להשתנות משמעותית במאה ה־20. צורות הרישום המסורתיות הפסיקו לתת מענה למורכבות המופעים, שאליהן התווספו אספקטים נוספים לסאונד. למשל, משך הקטע החל להיות תלוי בגורמים חיצוניים, כמו המקום, מיקום הקהל והפרשנות האישית של הפרפורמר. הסאונד לא היה מקובע מראש כבר בהתחלה, נעשו ניסיונות עד שנמצאו פתרונות לפרטיטורות גרפיות, כדי להמחיש את הרעיון. אלה משמשים לא רק למוזיקה, אלא גם לריקוד, מופעי אומנות, ארכיטקטורה, דיבור (שפה), מתמטיקה ופיזיקה, כדי להעניק היבט ויזואלי לרעיון.

איור 5: פרטיטורה בור הצעקות The screaming hole-voice score

מצד אחד, השימוש בקול, כאמור, מאפשר להעברת מסר בשימוש בשפה כשעובדים עם טקסט, מצד שני, סאונד יכול להיות מופק על ידי קול שיוצר שפה מוזיקלית חסרת מבנה לשוני. אם כן, המשמעות של הסאונד, בו אני עומדת על פתח הבור, יכולה להיות רק שלי. מה מעוררת הצרחה בתוכי? אולי הצרחות מעוררות אסוציאציות שבאמצעותן אני מסוגלת לקלוט מגוון איכויות ותחושות, שאינן אומרות דבר בשפת דיבור מוכרת, ובכל זאת נשמעת הגיונית עבורי, בעלת משמעות, מפני שהיא קשורה אליי ומעניקה לי תחושת שייכות.

תודות מיוחדות לרות אשל, קתרנה קונץ (Kunz), ג'וליאן בוגנפלד (Bogenfled), הלן היילברגר (Heidleberger) וטל רוזן.

הערות

- 1 בחלוקה לקטגוריות פניתי למאמר של מתיאס פוגל, Matthias Vogel, Nachvollzug und die Erfahrung musikalischen Sinns, in: *Musikalischer Sinn. Beiträge zu einer Philosophie der Musik*, Hrsg: Alexander Becker, Mathias Vogel, Frankfurt am Main, 2007
- 2 בהשראת: Hendrik Folkerts, "Der Partitur nach. Notation, Verkörperung und liveness" documenta 14, *South Magazine* Issue #7 (link)

יוליה וירשינג, מתגוררת בשטוטגרט ובפריז. למדה אומנות ויזואלית, מוזיקה ופילוסופיה בשטוטגרט, ירושלים ותל־אביב. מלמדת במגמה למופע באוניברסיטת למוזיקה ואומנויות המופע בשטוטגרט. עבודותיה האחרונות הועלו בפסטיבל Manifesta 11 in Zurich, Württembergischer Kunstverein, Theaterhaus Stuttgart, Art Cube – Artist Studios
Jerusalem and Cité Internationale des Arts Paris כתובת האתר שלה: juliawirsching.com